

ประชาธิปไตยที่ยังรากลึก : กรณีพรรคประชาชนนิยมซ้ายซิริชากับการแก้ (หรือสร้าง?) ปัญหาการจ้างงานเปราะบาง และบทเรียนสำหรับพรรคการเมืองประเทศไทย*

Radical Democracy: Syriza, a Left-Populist Party's
Approach to Addressing (or Entrenching?)
Precarious Employment and Implications for Thai Politic

ภุริภัทร์ เครือนพรัตน์**

Phuriphat Kruanopparatana***

บทความนี้

Received

11 มิถุนายน 2567

Revised

11 กรกฎาคม 2567

Accepted

5 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

ซิริซาเป็นพรรคประชาชนนิยมซ้ายจากประเทศกรีซ ที่หนึ่งในนโยบายหลักคือ การแก้ปัญหา “ชีวิตเปราะบางของประชาชน” ที่เป็นผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ โดยการทำให้ประชาธิปไตยที่ยังรากลึก อย่างไรก็ดี บทความนี้จะสำรวจว่าคำอธิบายและข้อเสนอในการแก้ปัญหาดังกล่าวของซิริซาจะนำไปสู่ทางออกหรือเข้าสู่ทางตันต่อปัญหาความเปราะบาง ซึ่งพบว่า การศึกษามีการศึกษาถึงความเปราะบางในประเทศกรีซอยู่จำนวนหนึ่ง และการศึกษาต่างๆ นั้น ให้คำนิยามต่อความเปราะบางนั้นแตกต่างกันออกไป ในที่นี้คือ ความเปราะบางทางสังคม และการจ้างงานเปราะบาง สุดท้ายจะอภิปรายว่าการหลอมรวมลูกจ้างและนายจ้างรายย่อยเข้าไว้ด้วยกันภายใต้กรอบคิดด้วยคำว่า “ประชาชน” สิ่งนี้จะส่งเสริมหรือจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการก้าวข้ามระบอบการจ้างงานแบบเปราะบางกันแน่ ขณะเดียวกัน พรรคการเมืองฝ่ายก้าวหน้าในไทย ที่พยายามเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจการเมือง จะก้าวข้ามปัญหาการจ้างงาน/ความเปราะบางได้หรือไม่

* ปรับปรุงจากเอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมวิชาการระดับชาติประจำปีด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ครั้งที่ 3 “ม(า)นุษยะ ในสภาวะพลิกผัน” (THACAS 2023) หัวข้อ “ชีวิต-แรงงานภายใต้เล่ห์หลวงของยุคสมัยแห่งการจ้างงานเปราะบาง” ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 2-3 พฤศจิกายน 2566 ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** นักวิชาการ สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย, สถาบันพระปกเกล้า

*** Researcher, The Office of Innovation for Democracy, King Prajadhipok's Institute

คำสำคัญ : สาธารณรัฐเฮเลนิก--การเมืองและการปกครอง, ประชาธิปไตย--สาธารณรัฐเฮเลนิก, พรรคการเมือง, ประชาชนนิยม, เสรีนิยมใหม่, พรรคซิริซา, พรรคอนาคตใหม่, พรรคก้าวไกล

Abstract

Syriza is a left-wing populist party from Greece. One of its main policies is addressing the “precarity of the people’s lives,” which has resulted from the neoliberal economic regime, by radicalizing democracy. However, this article will explore whether Syriza’s explanations and proposals for solving this problem will lead to a solution or a dead end for the issue of precarity or precariousness. It finds that there have been several studies on precarity in Greece, and these studies define precarity differently, focusing on social precarity and precarious employment. Finally, the article will discuss whether the integration of small-scale employers and employees under the concept of “the people” will act as an empowering force or become an obstacle to overcoming the precarious employment system. At the same time, progressive parties in Thailand that strive to solve political and economic problems face challenges related to precarity and precarious employment, as noted in this paper, which they need to overcome.

Keywords: Hellenic Republic-Politics and government, Democracy in the Hellenic Republic, Radical Democracy, Political parties, Populism, Neoliberalism, Syriza Party, Future Forward Party, Move Forward Party

เกริ่นนำ

พรรคซิริชได้เข้ามามีอำนาจในปี 2015 หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทั่วโลกและยุโรปในปี 2008 ซึ่งเป็นผลพวงจากนโยบายและระบอบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ที่มีการแข่งขันของผู้ประกอบการเพื่อลดต้นทุนการผลิตจนเกิดการหดตัวของสวัสดิการและการจ้างงาน ได้เรื้อรังมากกว่า 3 ทศวรรษ กรีซเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก โดยเฉพาะมาตรการรัดเข็มขัด (austerity) ที่นำไปสู่การเลิกจ้างงาน ทำให้ความมั่นคงทางอาชีพของประชาชนชาวกรีกนั้นตกต่ำลงอย่างมากหลังจากวิกฤตดังกล่าว เหตุการณ์และผลกระทบดังกล่าว จึงถูกเรียกว่าเป็น “ความเปราะบาง” หรือ precarity ในเชิงเศรษฐกิจ และจึงเป็นที่มาของความเปราะบางในการจ้างงาน ซึ่งวิกฤตดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากสภาวะที่ประเทศกรีซนั้น เข้าสู่สภาวะ “ประชาธิปไตยที่ดั่งมั่นแล้ว” (consolidated democracy) กล่าวคือ กรีซ หลุดพ้นจากการเมืองที่มีการเปลี่ยนผ่านอำนาจอย่างไม่ปกติ มาเป็นการเปลี่ยนผ่านอย่างสันติภายใต้กติกาตามรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1974 ทำให้การต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันของขั้วทางการเมืองซ้าย-ขวานั้นลดลง ขั้วทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์ถูกลดระดับลงมาอยู่ในระดับ ขั้วกลาง-ขวากลาง เป็นปรากฏการณ์ที่มักถูกมองว่าเป็นการเมืองในทางเลือกที่สาม หรืออาจถูกมองว่าเป็นสภาวะหลังการเมือง (post-politics) (Mouffe, 2018, pp. 11–18) ที่คน “เลิกสนใจการเมืองแล้ว” มาสนใจแต่ชีวิตและสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีเท่านั้น ทำให้การเมืองกรีกก่อนปี 2015 ที่ซิริชจะขึ้นมามีอำนาจรัฐนั้น เป็นการเมืองในลักษณะหลังการเมือง ที่เป็นการสลับการขึ้นสู่อำนาจของพรรคการเมือง

ฝ่ายขวากลางอย่าง ND (New Democracy) กับพรรคที่มีลักษณะเป็นขั้วกลางอย่าง PASOK (Panhellenic Socialist Movement) และอาจตั้งรัฐบาลพรรคเดียวหรือรัฐบาลผสม ซึ่งไม่ได้มีความแตกต่างด้านการบริหารรัฐอย่างมีนัยสำคัญ (Katsambekis, 2019, pp. 23–24)

แม้ว่าแนวทางการบริหารของพรรคซิริช อาจกล่าวได้ว่าไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงประเทศกรีซให้เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากประชาธิปไตยในกรีซนั้นดั่งมั่นแล้ว แต่เป็นการตอกย้ำและทำให้กรีซเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ทำให้เป็นประชาธิปไตยที่ยังรากลึก (radical democracy) ที่ให้ประชาชนและพรรคการเมืองกำหนดวาระทางการเมืองไปด้วยกัน โดยเน้นย้ำถึงคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างเสรีภาพและความเท่าเทียมนั้นมีความเข้มข้นมากขึ้น (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และภุริภัทร์ เครือณพรรัตน์, 2566, pp. 25–26) ซึ่งผลกระทบจากนโยบายรัดเข็มขัด เช่น การตัดสวัสดิการ การลดงบประมาณภาครัฐ การแปรรูปเป็นเอกชน ไปจนถึงการเลิกจ้าง ซึ่งทำให้ประชาชนเสียผลประโยชน์และถ่วงให้ความเหลื่อมล้ำเพิ่มสูงขึ้น (Markou, 2017, p. 56) การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง จึงต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมของสถานะทางเศรษฐกิจด้วยหรือไม่? ซิริชจึงต้องผนวกประเด็นความเปราะบางเข้าเป็นหนึ่งในวาระของพรรคในปฏิบัติการทางการเมืองนี้

พรรคซิริช ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายซ้ายสุดขั้ว (radical left) ของกรีซซึ่งอยู่ในการเมืองกรีกมายาวนานกว่าทศวรรษ แต่ไม่เคยได้รับคะแนนเสียงมากพอจะจัดตั้งรัฐบาล ได้ใช้โอกาสที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2008 ที่พรรค PASOK ได้จัดตั้งรัฐบาลในปี 2009 และได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ กระจาย

ทรัพยากรให้กับคนด้านล่างมากขึ้น แต่เมื่อขึ้นสู่อำนาจ กลับทำตรงข้าม คือ ได้มีการเซ็นข้อตกลงฉุกเฉิน (memorandum) กับสหภาพยุโรปและกองทุนสำรองระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งรายละเอียดของข้อตกลงนั้น เป็นการใช้นโยบาย รัดเข็มขัดและเข้มงวดทางเศรษฐกิจ ในแนวทางที่ค่อนข้าง เสรีนิยมใหม่ ทำให้ PASOK นั้นเสียคะแนนนิยม จากนั้น PASOK จึงถูกกดดันให้นายกรัฐมนตรีลาออก และเปิดทาง ให้พรรค ND จัดตั้งรัฐบาลกับพรรค LAOS (Popular Orthodox Rally) และแต่งตั้งให้ Lucas Papademos ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกรัฐสภา เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วย ปัญหาที่รุนแรงทำให้เกิดการชุมนุมใหญ่ขึ้น ในนามของ *Aganaktismenoi* หรือ ‘squares movement’ ที่เป็นการรวมกลุ่มของผู้ไม่พอใจในนโยบายรัดเข็มขัดดังกล่าว การเรียกร้องนั้นเป็นไปในนามของ “ประชาชน” ที่ถูก “ขูดรีด” หรือชนชั้นนำผู้มีอำนาจนั้นหักหลัง ในการที่ทำให้เศรษฐกิจของกรีซนั้นพังทลายลง จึงเป็นการ แสดงออกถึงความไม่พอใจและโกรธเกรี้ยวในการบริหารจัดการ รัฐในวงกว้าง ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับระบบสอง พรรคในกรีซว่า ระบบการเมืองแบบดั้งเดิมที่เป็นอยู่นี้ ทำให้ประเทศเกิดวิกฤตดังกล่าว และยังทำให้ประชาชน ตั้งคำถามกับการเมืองระบบรัฐสภา และสถาบัน การการเมืองและสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น สหภาพแรงงาน เป็นต้น การชุมนุมนี้จึงเป็นการสะท้อนถึง วิกฤตของความชอบธรรมของระบบการเมืองของกรีซ ทั้งระบบ (Katsambekis, 2019, p. 25) ซึ่งในขณะนั้น เกิดการชุมนุมในลักษณะนี้แทบทั่วทุกมุมโลก เช่น Occupy Wall Street ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ขบวนการ

Indignados ในสเปน หรือ London Riot ในอังกฤษ

พรรคชิริซา ซึ่งได้ใช้โอกาสสนับสนุนขบวนการ เคลื่อนไหวในกรีซ ทำให้กลายเป็นพรรคการเมืองลูกผสม (hybrid party) ที่เคลื่อนไหวทั้งในสภาและนอกสภา จึงได้หยิบย่นำเอายุทธศาสตร์ “ประชานิยมฝ่ายซ้าย” หรือ left-wing populism มาใช้ในการทำการเมืองและ หาเสียง โดยการใช้กรอบคิด “ห่วงโซแห่งความเท่าเทียม” หรือ chain of equivalence ที่เป็นการรวบรวม ความต้องการ (demand) ของ “ประชาชน” ที่มีค่าเท่าๆ กัน เข้าไว้ด้วยกันและเรียงร้อยเป็นนโยบายทางการเมือง เพื่อ ตอบสนองต่อประชาชนที่มีอัตลักษณ์และความต้องการ หลากหลาย ห่วงโซ่นี้จึงเป็นการร้อยเรียงอัตลักษณ์ที่แตกต่าง หลากหลายของประชาชนกลุ่มต่างๆ ให้มาเชื่อมต่อกัน ทำให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ เหล่านั้นมี *อัตลักษณ์ทางการเมือง (political identity)* ร่วมกัน ทำให้มีวาระทางการเมืองร่วมกัน และทำให้เกิดศัตรูร่วมทางการเมือง ของประชาชนในห่วงโซ่นั้น ทำให้เกิดการต่อสู้ร่วม (Laclau & Mouffe, 2001, pp. 113–115) ห่วงโซ่แห่ง ความเท่าเทียมแสดงให้เห็นว่า จะไม่มีความต้องการ ของประชาชนคนหรือกลุ่มใดมีความสำคัญมากกว่ากัน ปฏิบัติการทั้งทางการเมืองและทางอุดมการณ์ของ ประชานิยมฝ่ายซ้าย จึงเป็นการควมรวม “ประชาชน” ทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติหรือชนชั้นใด ไว้ภายใต้แนวหน้า การเมือง (political frontier) เดียวกัน เพื่อต่อสู้ (antagonise) กับแนวหน้าทางการเมืองฝั่งตรงข้ามหรือ “เขา” ที่เป็นศัตรู จึงเป็นที่มาของคำขวัญที่ว่า 99% vs 1% ที่ว่าคนเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ที่ถือครองความมั่งคั่ง แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำ (Who Exactly Are the 1%?,

n.d., online) ด้วยเหตุนี้ ยุทธศาสตร์ประชานิยม (ซ้าย) จึงเป็นการใช้ความต้องการของประชาชนเป็นแรงผลักดัน ในการได้รับความนิยม เพื่อใช้ประชานิยมเป็นกลไก ในการสร้างประชาธิปไตย ในแง่ที่เป็นประชานิยม แบบควบรวม (inclusionary populism) ไม่ใช่เป็น ประชานิยมแบบแบ่งแยก (exclusionary populism) ที่เน้นการสร้างศัตรูแบบประชานิยมฝ่ายขวา (Markou, 2017, pp. 54–55)

ภายใต้ชื่อของพรรคซิริซา (Syriza หรือ SYRIZA) ซึ่งมาจากคำย่อที่แปลว่า The Coalition of the Radical Left – Progressive Alliance หรืออาจแปลเป็นไทยว่า “แนวร่วมของกลุ่มซ้ายสุดขั้ว – พันธมิตรก้าวหน้า” ทำให้เห็นชัดเจนว่าเป็นการรวมกันของกลุ่มการเมืองในเขต ฝ่ายซ้ายทั้งหมด ตั้งแต่คอมมิวนิสต์ ประชาธิปไตย สังคมนิยม ไปจนถึงซ้ายกลาง ภายใต้ความเชื่อที่ว่า การทำให้ ประชาธิปไตยที่ยังรากลึก หรือ radicalising democracy นั้น จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้ บทความนี้จะพยายามศึกษาและตั้งคำถามว่า การควบ รวบรวมกันของทุกกลุ่มการเมือง-ซึ่งในที่นี้คือฝ่ายซ้าย-ผ่าน การสร้างประชาชนข้ามสถานะและชนชั้น เพื่อตอบโต้กับ วิฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความเปราะบางนั้น สามารถ แก้ปัญหาความเปราะบางทางเศรษฐกิจ (การจ้างงาน เปราะบาง/มาตรการรัดเข็มขัด/การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ) ได้จริงหรือไม่ ? หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ วิธีการ ทำให้ประชาธิปไตยที่ยังรากลึกนั้นสามารถแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจจากวิกฤตที่เสรีนิยมใหม่ก่อไว้ได้หรือไม่ ?

ในบทความนี้ จะเป็นการพิจารณาถึงพรรคซิริซา ในรอบเวลาการอยู่ในอำนาจรัฐในช่วงเวลาปี 2015–2019 เท่านั้น ซึ่งเป็นช่วงเวลา que

“ปรากฏการณ์” ที่เกิดขึ้นในยุโรป และสร้างความตื่นเต้น ให้กับการเมืองฝ่ายซ้าย ทำให้เกิดความหวังว่า พรรคการเมือง ที่ปลุกความเป็นการเมือง (the political) ขึ้นมาอีกครั้ง จะสามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะ ความเหลื่อมล้ำอันเป็นผลพวงจากลัทธิเสรีนิยมใหม่ได้ หรือไม่ อย่างไรก็ตาม หลังจากชนะการเลือกตั้ง 2 ครั้ง ในปี 2019 และหลังจากนั้นมา ซิริซาจะแพ้การเลือกตั้ง และไม่ได้เป็นรัฐบาล ประกอบกับ Tsipras ผู้นำที่นำพรรค ขึ้นสู่จุดสูงสุดก็ได้ยุติบทบาทหัวหน้าพรรคลงในปี 2023 และขณะนี้ (ปี 2024) ซิริซามีที่นั่งในสภาเฮเลนิก เพียง 36 ที่ จาก 300 ที่นั่ง จะด้วยการบริหารรัฐ การทำตามนโยบาย ไม่ได้ หรือการไม่รักษาคำมั่นสัญญาก็ตาม แต่การกำเนิดขึ้น ได้จริงของพรรคการเมืองประชานิยมซ้ายแบบซิริซาเป็น หลักฐานว่าประชานิยมนั้นไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ ที่เป็นเหตุการณ์ทางสังคมเท่านั้น หากแต่เป็นโครงการ ทางการเมือง และ/หรือ ปฏิบัติการทางการเมืองที่ใช้ ยุทธศาสตร์หนึ่งๆ และสามารถประสบความสำเร็จในช่วง เวลาหนึ่งได้จริง และเป็นช่วงเวลา que “ความเปราะบาง” ถูกพูดถึงในฐานะปัญหาอย่างจริงจังมากขึ้นเช่นกัน

1. นิยามความเป็น “ประชาชน” ของประชานิยม ฝ่ายซ้าย

พรรคซิริซาเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่เป็น ฝ่ายซ้ายสุดขั้ว (อาจเรียกว่าเป็น Radical Left หรือ Far-Left ในโลกภาษาอังกฤษ) ที่ก้าวเข้ามาเป็นรัฐบาลได้หลังจาก วิฤตเศรษฐกิจปี 2008 (Mason, 2015, online) ทำให้เกิด ความตื่นเต้นของโลกและทำให้พรรคการเมืองฝ่ายซ้ายสุดขั้ว ที่ไม่ใช่ซ้ายกลางหรือเสรีนิยมนั้น ถูกจับตามองเป็นพิเศษ

เช่น พรรคโปเดโมสในสเปน เป็นต้น (After Syriza's Victory, 2015, online) สิ่งที่ทำให้พรรคฝ่ายซ้ายสุดขั้วประสบความสำเร็จคือ การใช้สิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ยุทธศาสตร์” จากทฤษฎีประชานิยมซ้าย ซึ่งมีรากฐานมาจากความคิดของเอร์เนสต์ ลาคลาว (Ernesto Laclau) และชองตาล มูฟ (Chantal Mouffe) ซึ่งเป็นสกุลความคิดที่จัดอยู่ในสกุลความคิดแบบหลังมาร์กซ์ (post-Marxism) (Laclau & Mouffe, 2001, pp. x–xi) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่า เป็นการปลดปล่อยปฏิบัติการทางการเมืองจากพันธนาการทางทฤษฎีที่ยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นแกนหลักแบบมาร์กซ์ (Marxism) ที่กล่าวว่าประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งของสังคมเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น (Marx & Engels, 2002, pp. 219–220) และในยุคสมัยของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม (capitalist mode of production) ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุน และชนชั้นแรงงาน ต่อเรื่องของเวลาในการทำงาน (Marx, 1992, p. 344) โดยชนชั้นแรงงานคือผู้ที่ขายแรงงานของตนเป็นสินค้า จึงเข้าสู่ระบบการผลิตที่นายทุนเป็นเจ้าของ ทั้งปัจจัยการผลิต ต้นทุน วัตถุดิบ เครื่องจักร และจ่ายเงินค่าจ้างเป็นค่าตอบแทนให้กับแรงงานในการผลิตสินค้า โดยมาร์กซ์ชี้ให้เห็นว่า แรงงานทำงานเพื่อมูลค่าในการยังชีพให้ตนเองที่เป็นจำนวนมูลค่าที่จำเป็นของแรงงานที่สามารถใช้ยังชีพได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในเวลาการทำงานนั้น ส่วนช่วงเวลาที่เหลือนั้นแรงงานทำงานเพือนายทุน การผลิตที่เกิดขึ้นหลังจากเวลาการทำงานที่จำเป็นของแรงงาน (necessary labour-time) เป็นการผลิตสินค้าส่วนเกินของแรงงาน เพื่อให้ทุนนำไปขายเป็นกำไร กล่าวคือ มูลค่าส่วนเกิน (surplus-value) เกิดขึ้นในการผลิตนอกเหนือจาก

ที่แรงงานได้เป็นค่าตอบแทนนั้น นายทุนเป็นผู้เก็บไปเป็นกำไร (Marx, 1992, pp. 293, 301) สิ่งนี้จึงเกิดเป็นการขูดรีดขึ้น เนื่องจากนายทุนจะพยายามขยายเวลาการทำงานออกไปให้ได้มากที่สุด เพื่อรีดมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตให้ได้มากที่สุด (Marx, 1992, pp. 399–342) โดยที่จ่ายราคาต้นทุนน้อยที่สุด การสะสมทุน (และกำไร) จากการผลิตที่ทำให้ชนชั้นนายทุนมีความมั่งคั่ง เกิดจากการเพิ่มการผลิตในส่วนของมูลค่าส่วนเกินให้ได้มากที่สุด (Marx, 1992, p. 775) สังคมจึงถูกแบ่งเป็นชนชั้นจากการขูดรีดดังกล่าว โดยมีชนชั้นนายทุนเป็นผู้ขูดรีดและชนชั้นแรงงานเป็นผู้ถูกขูดรีด หากมองในแง่นี้ ไม่ว่าจะนายทุนจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่หรือรายย่อย ก็มีความสัมพันธ์ในเชิงการขูดรีดกับแรงงานทั้งสิ้น ขณะที่ผู้ประกอบการด้วยกันเอง ก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการแข่งขันเพื่อขายสินค้าให้ได้มากกว่า

แต่ลาคลาว และมูฟ มองว่าหากการเกิดขึ้นของชนชั้น (และความขัดแย้งทางชนชั้น) เป็นความขัดแย้งระหว่างการขูดรีด แนวคิดเรื่องอำนาจจึงเป็นปฏิบัติการทางการเมืองซึ่งสัมพันธ์กับการเชื่อมต่อ (articulation) อัตลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างศัตรูร่วม และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ (Laclau & Mouffe, 2001, pp. 121–122) ดังนั้น สำหรับลาคลาว และมูฟแล้ว การเมืองนั้นแท้จริงแล้วคือตรรกะที่ว่าด้วยการแบ่งแนวหน้าของสังคมออกเป็นสองฝั่ง และสร้างประชาชนขึ้นจากวาทะทางการเมืองที่ประกอบด้วยดีสคอล์ส (discourses) สัญญะว่างเปล่า (empty signifier) และวาทศิลป์ (rhetoric) ก่อตัวให้เกิดเป็นแนวหน้าทางการเมืองของประชาชน ผ่านความต้องการ (demands) และ

การเชื่อมต่อ ของความต้องการผ่านสัญญาที่ว่างเปล่าของ
ตัวแทน ซึ่งในที่นี้ ก็อาจหมายถึงพรรคการเมือง เพื่อเข้าสู่
อำนาจนำ (hegemony) ในที่สุด (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และ
ภูริภัทร์ เครือพันธ์, 2566, น. 20–23) ความขัดแย้ง
ทางชนชั้น จึงไม่ใช่คู่ตรงข้ามที่ลาคาลวและมูฟให้
ความสำคัญเท่ากับคู่ขัดแย้งใหม่ ซึ่งก็คือ *ประชาชนและ
ศัตรูของประชาชน* มากกว่าจะเป็นชนชั้นนายทุนและชนชั้น
แรงงาน ตามแบบมาร์กซิสต์ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ดังนั้น
พรรคการเมืองที่ใช้ยุทธศาสตร์/ทฤษฎีประชาชนนิยมฝ่าย
ซ้ายนี้ ก็คือพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายสุดขั้ว หรือเรียกว่าเป็น
พรรคประชาชนนิยมซ้ายก็ได้

กล่าวคือ พรรคซิริชาได้ใช้กรอบคิดจาก
ยุทธศาสตร์นี้ทำนโยบายของพรรคการเมือง โดยการ
เชื่อมโยงความต้องการของประชาชนจากปัญหาที่เกิดขึ้น
จากวิกฤตเศรษฐกิจ (มาตรการรัดเข็มขัด/การว่างงาน/
ความเปราะบางไร้ความมั่นคงในชีวิต/สวัสดิการที่ถูกตัดลด)
มากับการให้คำมั่นสัญญาเชิงนโยบายของพรรคในช่วง
การเลือกตั้งในปี 2015 ในช่วงที่มีการชุมนุม ‘square
movement’ โดยนิยามการต่อสู้ของพรรคผ่านคู่ตรงข้าม
คือ “ประชาชน” รากหญ้า ที่ถูก “ชนชั้นสูง” หรือ ‘elite’
ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจในสถาบันทางสังคมนั้น
“ขูดรีดและเอาเปรียบ” ทำให้เกิดความไม่พอใจไปจนถึง
ขั้นไม่เชื่อมั่นต่อการเมืองเชิงสถาบัน (รัฐสภา/
พรรคการเมือง/องค์กรเหนือรัฐอย่าง สหภาพยุโรป (EU)/
นายทุนใหญ่/ธนาคาร-การเงิน-สถาบันทางการเงินระหว่าง
ประเทศอย่าง International Monetary Fund (IMF)/
สื่อต่างๆ) ซิริชาจึงใช้โอกาสนี้ ที่อาจเรียกว่าเป็นจังหวะของ
ประชาชนนิยม (Mouffe, 2018, pp. 10–11) ในการโจมตี
สถาบันและชนชั้นสูงเหล่านั้นที่อยู่ตรงข้ามกับประชาชน

และสนับสนุนการชุมนุมอย่างเปิดเผย จนกลายเป็น
พรรคการเมืองลูกผสม ท่ามกลางความไม่เชื่อมั่นของวิกฤต
ความชอบธรรมของสถาบันทางการเมือง จนกลายเป็น
พรรคการเมืองที่ “ยืนอยู่ในฝ่ายของประชาชน” ซึ่งเป็นการใช้
ประชาชนนิยมในนามของการสร้างประชาธิปไตย จนทำให้
ชนะการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลได้ในที่สุด ในแง่ที่เน้น
ความเป็นประชาชนนิยมแบบควบรวม (inclusionary populism)
ไม่ใช่เป็นประชาชนนิยมแบบแบ่งแยก (exclusionary
populism) แบบประชาชนนิยมฝ่ายขวา (Markou, 2017,
pp. 54–55) ที่เน้นการแบ่งแนวหน้าทางการเมืองโดยใช้
เนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องวิธีการหรือความเป็นชาตินิยม อำนาจนิยม
หรือความรุนแรง ซึ่งประชาชนนิยมซ้ายจะเน้นย้ำถึงคุณค่า
ของความเป็นประชาชน ซึ่งในที่นี้คือการเป็นประชาธิปไตย
ที่ยังรากลึก (Errejón & Mouffe, 2016, pp. 126–127)

แน่นอนว่าการทำการเมืองแบบประชาชนนิยมนั้น
จะประสบความสำเร็จได้ดีในสังคมที่มีความเป็นขั้ว
ทางการเมืองสูง สิ่งที่ต้องทำจึงเป็นการขีดเส้นเพื่อแบ่ง
แนวหน้าทางการเมืองว่าใครเป็นพวกเรา และใครเป็นศัตรู
เช่น การใช้คำขวัญ 99% vs 1% เป็นต้น อเล็กซิส ซิปราส
(Alexis Tsipras) ดำรงตำแหน่งผู้นำของพรรคซิริชาในช่วง
วิกฤตเศรษฐกิจพอดี จึงเป็นช่วงเวลาที่เขาได้ปรับแนวทาง
นโยบายให้เข้ากับสถานการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการ
ของคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นนโยบายรัดเข็มขัดที่ถูกใช้
อย่างแพร่หลายในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ความต้องการที่
เป็นผลมาจากความต้องการของคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน
รุ่นใหม่ กลุ่มแรงงาน สหภาพแรงงาน กลุ่มที่มีการจ้างงาน
เปราะบาง ผู้ประกอบการรายย่อย หรือกลุ่มอัตลักษณ์
ชายขอบต่าง ๆ (Katsambekis, 2019, pp. 27–28) ที่ได้รับ
ผลกระทบทั้งทางตรงทางอ้อม โดยถือว่าความต้องการ

เหล่านั้้นเท่าเทียมกันหมด จึงเป็นการสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมจากความต้องการที่หลากหลายในสังคมกรีกหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ถือเป็นการ “สร้างประชาชน” ที่เป็นองค์รวมจากการรวบรวมทุกกลุ่มให้เป็นประชาชนทั้งหมด ประชาชนในแง่นี้ จึงไม่ได้หมายความว่าถึงขั้นชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง นายทุน ผู้ประกอบการรายย่อย หรือรายใหญ่ แรงงาน ไม่ว่าจะประจำหรือเปราะบาง หรือผู้ว่างงาน หากแต่คือผู้ที่ได้รับผลกระทบเหมือนกัน และมีความต้องการที่สามารถเชื่อมต่อกันได้ คู่ตรงข้ามใหม่ทางการเมืองของตลาดและมูฟ จึงเกิดเป็นการต่อสู้ของประชาชนคนธรรมดาสามัญที่อยู่ในห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม กับยักษ์ใหญ่ชนชั้นนำในสังคมที่รวมถึงสหภาพยุโรป

2. ความเปราะบางที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ

แน่นอนว่าผลพวงจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากปี 2008 ทำให้เกิดความเปราะบางของประชาชนชาวกรีกขึ้นอย่างมาก ด้วยอัตราการว่างงานที่สูงที่สุดในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (Livanos & Tzika, 2022, p. 4) นอกจากนี้สิ่งที่เกิดขึ้นต่อจากวิกฤตเศรษฐกิจยังมาในรูปแบบของความเปราะบางอื่นๆ เช่น การจ้างงานแบบยืดหยุ่นได้ (flexible work form) ซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นการกระตุ้นการจ้างงาน แต่ปัจจุบันกลายเป็นรูปแบบการจ้างงานที่เลือกไม่ได้ เนื่องจากไม่สามารถหางานประจำ/เต็มเวลาได้ (Livanos & Tzika, 2022, pp. 12–13) และเป็นการจ้างงานที่ทำให้เกิดความเปราะบางต่อชีวิตของปัจเจกชน (“ประชาชน”) เนื่องจากมีลักษณะเป็นงานที่ไม่มั่นคง เป็นสัญญาจ้าง เป็นงานนอกเวลา และ/หรือเป็นงานชั่วคราวทำให้เกิดการจ่ายค่าจ้างในลักษณะเหมา ไม่มีเวลาทำงานที่แน่ชัด ไม่มีสวัสดิการ และอาจไม่ได้ค่าล่วงเวลา สิ่งเหล่านี้

เกิดขึ้นในกรีซหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ และเกิดขึ้นในที่อื่นๆ ในโลกด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เป็น discussion paper ของ Livanos และ Tzika (2022, pp. 3-4) ได้ทำการสำรวจถึงปัญหาการจ้างงานเปราะบางนี้ในกรีซ โดยมีข้อสรุปว่า วิกฤตเศรษฐกิจนั้นโจมตีกรีซหนักมาก จนทำให้ภาพรวมของเศรษฐกิจการจ้างงาน และตลาดแรงงานต้องกลายมาเป็นรูปแบบการจ้างงานที่เปราะบางแบบนี้ ซึ่งมันทำลายการเป็นวัฏจักรของงาน ซึ่งสวนทางกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การลดลงของอัตราการว่างงาน อาจเป็นการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานที่เปราะบาง และการว่างงานซ่อน (hidden unemployment) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ไม่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยเพราะความเบื่อหน่าย สิ้นหวัง และไม่สามารถมองหางานอื่นที่ดีกว่าได้ และกลายเป็นผู้ไม่อยู่ในตลาดงานในที่สุด ซึ่งคนเหล่านี้จะไม่ถูกสำรวจว่าว่างงาน เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ในช่วงวิกฤตอาจเกิดการเลิกจ้างงานและการไม่จ่ายค่าล่วงเวลา แต่หลังจากวิกฤตนั้น ยังมีผลพวงของการปฏิบัติในช่วงวิกฤต เช่น การมีเวลาทำงานที่ยาวขึ้น และการทำงานนอกเวลา (การทำงานในช่วงเวลาดึก-เสาร์อาทิตย์) และพบว่า วิธีการจ้างงานเช่นนี้ทำลายความเป็นอยู่ที่ดีของแรงงาน (ผู้ถือกำลังการผลิต) อีกทั้งยังทำให้ปัจเจกไม่สามารถเลือกงานที่ตรงกับความต้องการได้ โดยงานที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือการท่องเที่ยว และกลุ่มแรงงานที่ไร้ฝีมือ/การศึกษาต่ำ/ผู้หญิง (Livanos & Tzika, 2022, pp. 23–25) นอกจากนี้กรีซยังมีปัญหาของบุคคลที่จบการศึกษาในระดับที่สูงกว่า (higher education เช่น ปริญญาโทและเอก) ไม่สามารถส่งผู้ที่จบการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ หรือตลาดแรงงานไม่มีความต้องการในการใช้แรงงานในระดับการศึกษา

ดังกล่าว ทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวนั้นประสบปัญหาความเปราะบาง ในการหางานที่มั่นคงและประจำเช่นเดียวกัน ผลกระทบที่ตามมา คือ อาจเกิดปัญหาสมองไหลบุคคลเหล่านี้อาจออกไปทำงานนอกประเทศ ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นระเบิดเวลาของสังคมกรีกที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตดู (Themelis, 2017, online)

ผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่วิกฤตเศรษฐกิจนั้นเกิดขึ้น ทำอัตราของการจ้างงานแบบเปราะบางในกรีซนั้นมีค่าสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การขึ้นสู่อำนาจของซิริชในช่วง 2015-2019 จวบจนครบวาระ ไม่ได้ทำให้อัตราดังกล่าวลดลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงข้ามอย่างมีนัยสำคัญ เป็นเพราะเหตุใด ? การมีรัฐบาลที่มาจากทางเลือกที่ตั้งให้คำมั่นสัญญาในเรื่องการต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด และมีอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายสุดขั้ว ต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและหยั่งรากลึก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเปราะบางได้หรือไม่ ? หรือแท้จริงแล้วสองเรื่องนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกัน ? หรือเกี่ยวข้องกันแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงตรงกันข้าม แต่กลับเป็นการเสริมกัน ?

3. การตอบโต้ต่อความเปราะบางของซิริช

แม้ว่าแท้จริงแล้ว การต่อต้านการจ้างงานเปราะบางในกรีซนั้นมีมาตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา แต่มาสะดุดด้วยวิกฤตเศรษฐกิจปี 2008 และกลับมาเป็นที่พูดถึงในสื่อและสาธารณชนอีกครั้งหลังวิกฤต ในการขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริง (real democracy) ซึ่งรวมถึงขบวนการที่เกี่ยวข้องกับซิริชด้วย ซึ่งแกรแฮมและปาปาโดปูลอส ได้นิยามว่า ความเปราะบาง หรือ precarity นั้นไม่ได้กินความแค่ “งาน” หรือการสูญเสีย “สวัสดิการ”

เท่านั้น แต่รวมไปถึงความเปราะบางในปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย สิทธิสตรี การศึกษา สุขภาพ วัฒนธรรม ผู้ลี้ภัย (Graham & Papadopoulos, 2021, pp. 1–2) จึงเห็นได้ว่า การนิยาม “ความเปราะบาง” กับ “การจ้างงานเปราะบาง” นั้น มีความแตกต่างกัน ความเปราะบางในความหมายนี้มีความแตกต่างกับการจ้างงานที่เปราะบางที่ไม่ได้มองที่สถานะการจ้างงานเป็นการเฉพาะ แต่สนใจภาพรวมของความเปราะบางโดยรวมของสังคม ซึ่งแน่นอนว่า ปัจเจกแต่ละคนก็อาจมีความต้องการและปัญหาความเปราะบางที่แตกต่างกันออกไป และมีความหวังที่จะหลุดออกจากระบบการจ้างงานแบบเดิมและการจัดหาสวัสดิการเพื่อค้นหาชีวิตที่กว่าต่อไป (Graham & Papadopoulos, 2021, p. 2) จะเห็นได้ว่า “ความเปราะบาง” ในแง่นี้มีความแตกต่างกับ “การจ้างงานเปราะบาง” ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ในที่นี้จะขอเรียก “ความเปราะบาง” ชนิดนี้ว่า “ความเปราะบางทางสังคม” ที่กินความหายไปถึงมิติทางสังคม กฎหมาย อัตลักษณ์ วัฒนธรรม เพศ ฯลฯ ในมิติอื่นๆ นอกเหนือจากเศรษฐกิจ ซ้ำยังมองว่าการจัดการของภาคส่วนที่เป็นทางการ (การจ้างงานถาวร/สหภาพแรงงาน) นั้นเป็นการมองข้ามความเปราะบางของผู้ประกอบการรายย่อย/ผู้ประกอบการอิสระ/ฟรีแลนซ์/gig economy ซึ่งจะต้องหาความสัมพันธ์ระหว่างความเปราะบางของ “งาน” และ “ชีวิต” ขึ้นให้ได้ (Graham & Papadopoulos, 2021, pp. 3–4) ด้วยประการนี้ จึงเกิดคำอธิบายที่เป็นเสมือนทางสองแพร่งของความเปราะบาง ที่ว่าด้วยสังคมโดยรวม และสถานะจ้างงาน ที่อย่างหนึ่ง ยึดถือความมั่นคงของความเป็น “ประชาชน” เป็นหลัก แต่ขณะที่อย่างหลังยึดถือความมั่นคงของ “การจ้างงาน”

จึงไม่ได้เป็นอันแปลกใจว่า ความเปราะบางทางสังคม นี้ จะเข้ากันได้ดีกับ “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” ที่ร้อยเรียงเอาทุกความต้องการของทุกปัจเจกที่เป็นไปได้เข้าไว้ด้วยกัน ตามทฤษฎีของลาคลาวและมูฟ โดยไม่ได้จำกัดแต่เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง และพยายามที่จะตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้นให้ได้ ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่คำตอบของการแก้ไขปัญหา “ความเปราะบางทางสังคม” นี้ จะเป็นการทำให้ประชาธิปไตยมีความเข้มข้น (intensify) มากขึ้น จนเป็นประชาธิปไตยมากพอที่จะหยั่งรากลึกได้ในสังคม

แนวทางของชิริซาเป็นการแสดงว่าสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” หรือประชาธิปไตยที่หยั่งรากลึกดังที่ได้กล่าวไป ซึ่งอยู่ในช่วงของวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี 2008-2014 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการก่อตัวของการเคลื่อนไหวของกลุ่มรากหญ้าที่จัดตั้งเอง (Graham & Papadopoulos, 2021, pp. 2, 7-8) ซึ่งตรงกับช่วงของการเคลื่อนไหวในกรีซและชิริซา และการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวทั่วโลก (15-M, Arab spring occupy wall street, London riots, ฯลฯ) ชิริซาจึงได้ใช้โอกาสนี้ในการใช้ “ความเปราะบางทางสังคม” ในการหาเสียงเลือกตั้ง โดยการกล่าวว่า พลังของประชาชนมีเป้าหมายในการลดปัญหาวิกฤตของมนุษยชาติ ต้องมีการปรับปรุงภาคการผลิต ฟันฟูประชาธิปไตย กระจายความมั่งคั่งและขยายสิทธิสาธารณะ อีกทั้งยังต้องแก้ปัญหาการรับนโยบายรัดเข็มขัดจากสหภาพยุโรป อีกทั้งยังต้องจัดการปัญหาเชื้อชาติ และความเป็นเผด็จการที่ยังมีอยู่ (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และ ภูริภัทร์ เครือณรัตน์, น. 54-55) ชิปราสจึงขยับมาพูดถึงการต่อสู้ในการเลือกตั้งนั้นเป็นการต่อสู้ระหว่างประชาชน 99% กับ ชนชั้นสูง 1% ดังนั้น จึงต้องทำให้ประชาชน

มีอำนาจอย่างแท้จริง (Katsambekis, 2019, pp. 33-34) ถือเป็นการเรียงร้อย “ผู้เปราะบางทางสังคม” ในนามของ “ประชาชน” ให้มาอยู่ในห่วงโซ่ที่เท่าเทียมกัน

ความเปราะบางทางสังคมที่ชิริซาให้ความสำคัญ จึงเป็นความเปราะบางที่วางอยู่บนฐานของห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม ซึ่งเป็นกรอบคิดที่ไม่ได้เลือกประเด็นของความต้องการที่เข้ามาอยู่ในห่วงโซ่นั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เพราะโดยหลักการแล้ว ในที่สุดการรวบรวมความต้องการ/ความเปราะบางของคนหลายกลุ่ม ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้ความต้องการของแต่ละกลุ่มนั้นขัดกันเสียเอง กล่าวคือ เมื่อมีผู้ได้ประโยชน์ก็ต้องมีผู้เสียประโยชน์ โดยเฉพาะประเด็นความเปราะบางทางสังคมที่ประกอบด้วยหลายกลุ่มและหลายสถานะ โดยรวมถึงกลุ่มที่อยู่ในสถานะการจ้างงานเปราะบางด้วย กล่าวคือ หากจะต้องการช่วยเหลือกลุ่มที่เป็นแรงงานเปราะบาง กลุ่มที่เสียผลประโยชน์ก็คือนายทุน/ผู้ประกอบการ ทั้งรายย่อยและใหญ่ แต่แน่นอนว่า ผู้ประกอบการเหล่านั้นก็อยู่ในห่วงโซ่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเหมือนกัน ดังนั้น เพียงแค่ในประเด็นเดียวนี้ ก็ดูจะขัดกันและยากที่จะแก้ไขได้ในการใช้คู่ตรงข้ามที่เป็น “ประชาชน” โดยรวม

ซ้ำร้าย ชิริซายังไม่สามารถแก้ปัญหาความเปราะบางทั้งในเชิงสังคมและการจ้างงานได้ อาจเพราะเป็นด้วยเหตุผลขององค์กรเหนือรัฐอย่างสหภาพยุโรป ที่กรีซยังต้องพึ่งพาทั้งในทางการเงินและอำนาจทางการเมือง เมื่อผลออกมาไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ฝ่ายซ้ายเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการที่ชิริซายังขายไม่พอในเรื่องผู้ลี้ภัย (Baboulias, 2016, online) การเป็นรัฐมากเกินไป (Azmanova, 2018, online) หรือใช้ความเป็น

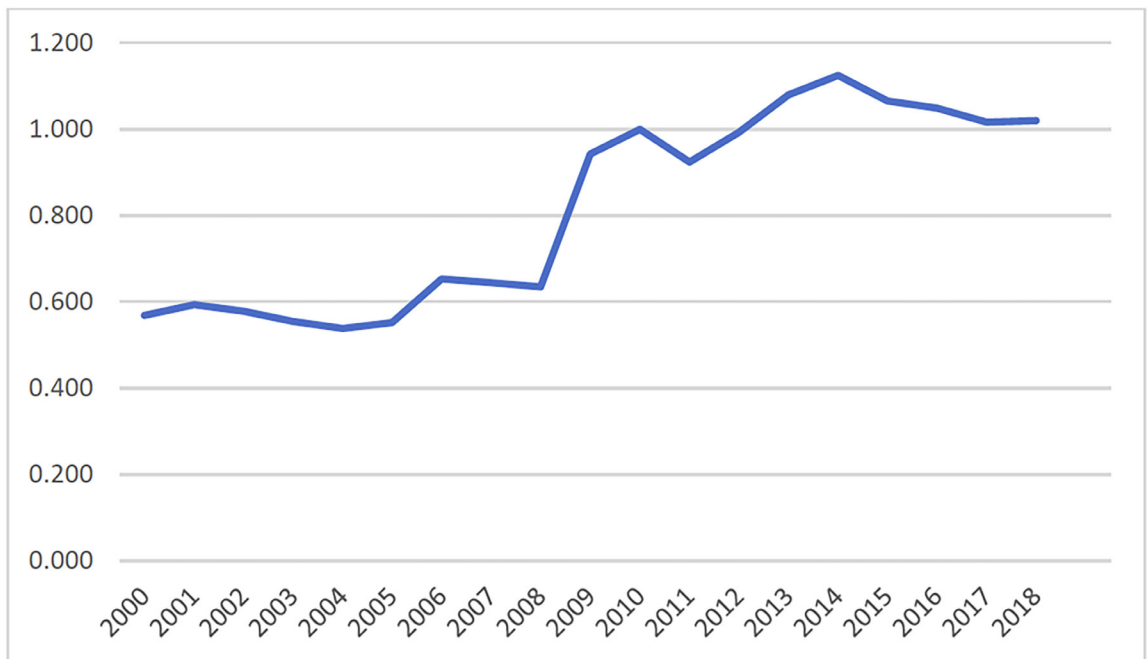
ซ้ายสุดชั่วเป็นเพียง “การโฆษณา” (Adler, 2019, online; Papadimitriou, 2018, online) แต่ปัญหาหลักก็หนีไม่พ้นเรื่องเศรษฐกิจ เพราะแม้ว่าซิริซาจะสามารถทำให้คู่รักเพศเดียวกันจดทะเบียนได้ ให้สิทธิในการแปลงเพศกับบุคคลที่อายุเกิน 15 ปี การให้สัญญาติดกับผู้อพยพรุ่นถัดมา หรือแม้แต่การเข้าสู่กับการทุจริต ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญห เศรษฐกิจและปัญหาการจ้างงานเปราะบางได้

4. เปราะบางแล้ว เปราะบางอยู่ (เปราะบางต่อ?)

สังคมกริซนั้นเปราะบางอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมาเจอวิกฤต จึงเปราะบางหนัก และสถานการณ์หลังจากโควิด-19 และความเป็นไปในระบบเศรษฐกิจ (วิธีการผลิต) แบบเดิม

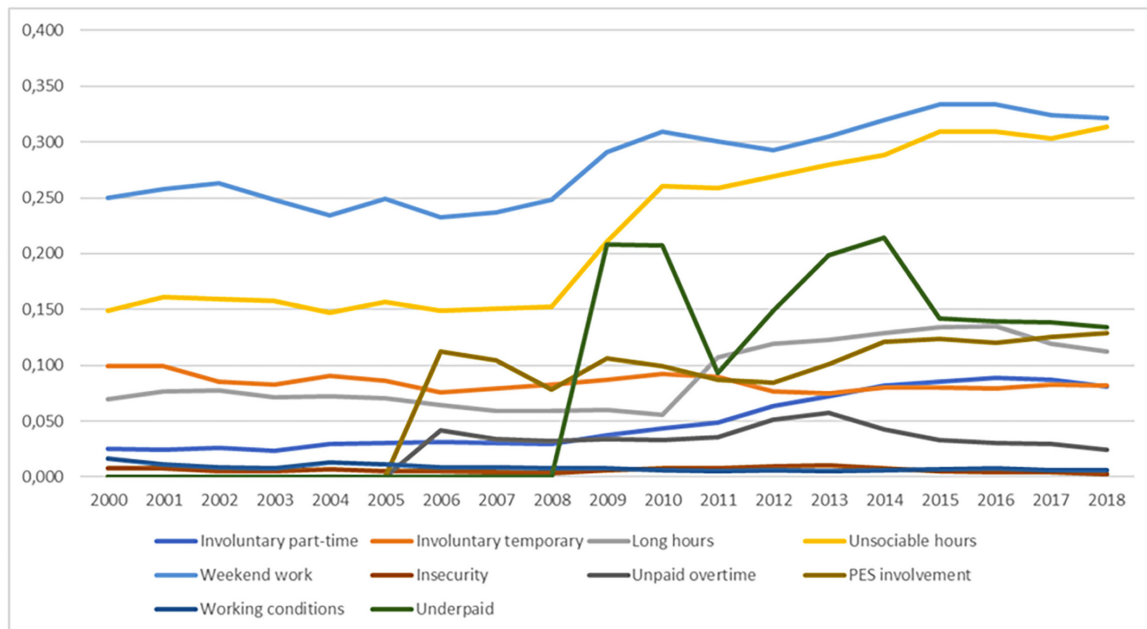
ทำให้ความเปราะบางยังดำเนินต่อไปได้อีก ในแง่นี้ ความเปราะบางจึงถูกมองเป็นสองแพรงดังที่ได้กล่าวไป การเข้าสู่อำนาจของพรรคประชาชนม้ายึดอย่างซิริซา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดนั้น ไม่สามารถแก้ไข ปัญหาความเปราะบางทั้งสองแบบได้ ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านความเปราะบางทางสังคมแบบที่ Graham และ Papadopoulos (2021, pp. 1-2) กล่าวถึงนั้น ก็จบลงด้วยความพ่ายแพ้ (Graham & Papadopoulos, 2021, pp. 11, 13-14) และแน่นอนว่าการจ้างงานเปราะบางนั้น ก็ไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลงตามกราฟที่แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงคะแนนของการจ้างงานเปราะบางตามช่วงเวลา

Source: Authors' calculations over LFS data for Greece

ภาพที่ 2 แสดงวิวัฒนาการของตัวชี้วัดความเปราะบางต่าง ๆ ตามช่วงเวลา

Source: Authors' calculations over LFS data for Greece

ภาพจาก (Livanos & Tzika, 2022, pp. 21–24)

หากยึดตามข้อมูลนี้ จะเห็นว่าแม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจปี 2008 จะเป็นตัวเร่งให้เกิดการจ้างงานเปราะบาง แต่การจ้างงานเปราะบางในกรีซนั้น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นเพราะวิกฤตเศรษฐกิจหรือเพราะพรรคฝ่ายซ้ายสุดขั้วขึ้นสู่อำนาจ แม้ว่าจะตกลงมาในช่วงหลังวิกฤตแต่ก็ยังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หากจะสรุปตามหลักฐาน จะเห็นได้ว่าพรรคประชาชนนิยมซ้าย โดยลำพังอาจสรุปไม่ได้ว่าทำให้การจ้างงานเปราะบางเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ **แต่ไม่ได้ทำให้การจ้างงานเปราะบางลดลงอย่างแน่นอน** ข้อมูลล่าสุดจาก European Commission ยังแสดงให้เห็นว่า ในไตรมาสที่สี่ปี 2022 GDP โดยรวมของกรีซนั้นเพิ่มขึ้น ซึ่งอัตราการว่างงานก็เพิ่มขึ้นด้วย

พร้อมๆ ไปกับอัตราการจ้างงานชั่วคราว และอัตราของผู้ประกอบการรายย่อยแต่ละร้อยละ 20 ซึ่งยังสูงอยู่ (Labour Market Information, 2023, online)

5. (แล้ว) ในประเทศไทย พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย มีความเชื่อมโยงกับความเปราะบางหรือไม่ ?

เป็นที่ชัดเจนว่า ในบริบทการเมืองของประเทศไทย นั้น มีพรรคการเมืองที่เข้าข่ายเป็นฝ่ายซ้ายสุดขั้ว หรือ ประชาชนนิยมซ้ายนั้น คือ พรรคอนาคตใหม่ ก่อนที่จะถูกยุบและเปลี่ยนมาเป็นพรรคก้าวไกลในปัจจุบัน เนื่องจากหนึ่งในผู้ก่อตั้งได้เผยว่าได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีของลาคาลว และมูฟมาใช้ในการหลอมรวมประชาชนที่อาจเคยมีความแตกต่าง

แต่มีความต้องการที่มีเป้าหมายเหมือนกัน เป็นการสร้างประชาชนขึ้นมาใหม่ อังนิน (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และ ฐิริภัทร์ เครือณพรัตน์, 2566, น. 60) จากสถานการณ์ทางการเมืองหลังการรัฐประหารใน พ.ศ.2557 จนถึงการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2562 เป็นระยะเวลากว่า 5 ปี ที่มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเกิดขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากวิกฤตของการเมืองไทยในช่วงเวลานั้นเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถเป็นภาพตัวแทน (representation) ของประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่การเมืองไทยหลัง พ.ศ.2540 การชุมนุมของกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดง ตลอดจนการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเสมือน “ห้วงงังหระประชานิยม” ของการเมืองไทย (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และ ฐิริภัทร์ เครือณพรัตน์, 2566, น. 63–64) ที่จะมีการสร้างประชาชนขึ้นมาใหม่ภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เศรษฐกิจที่ถดถอย หรือปัญหาจากโรคระบาดอย่างโควิด-19

พรรคคอนาคตใหม่ได้ใช้การเชื่อมต่อ การควบรวมความต้องการ และห้วงโซ่แห่งความเท่าเทียมมาใช้ในปฏิบัติการทางการเมืองของตน ทั้งการจัดทำนโยบาย และการปราศรัย เนื้อหาต่างๆ จึงมุ่งเน้นไปที่ “ประชาชน” ที่กล่าวถึงว่าเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และพรรคจะให้ความสำคัญต่อประชาชนผ่านนโยบายรูปแบบประชานิยม และเป็นการ “คืนการเมืองให้ประชาชน” ผ่านการเปิดให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมถกเถียง แลกเปลี่ยน และกำหนดนโยบายสาธารณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนเอง อังนิน (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง และ ฐิริภัทร์ เครือณพรัตน์, 2566, น. 65–66)

แน่นอนว่าการให้ความสำคัญต่อ “ประชาชน” นั้น ก็หลีกเลี่ยงที่จะไม่พูดถึงความสำคัญของ “ความมั่นคง” และ “สวัสดิการ” การกล่าวถึงและจะแก้ปัญหา “ความเหลื่อมล้ำ” +ชีวิตที่ดีในนี้ จึงมีความหมายโดยนัยถึงประเด็น “ความเปราะบาง” ที่ได้อภิปรายไปในข้างต้น ไม่ว่าจะหมายถึงความเปราะบางทางสังคม หรือการจ้างงานเปราะบาง

แม้ว่าในการเลือกตั้งใน พ.ศ.2562 พรรคอนาคตใหม่ในขณะนั้น ไม่ได้คะแนนเสียงเป็นอันดับที่หนึ่งและไม่ได้จัดตั้งรัฐบาล แต่ก็ถือว่าเป็นหมุดหมายที่สำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทยร่วมสมัย เนื่องจากเป็นพรรคการเมืองที่นำเสนอรูปแบบนโยบายและมีปฏิบัติการทางการเมืองที่มีความเป็นเสรีนิยมทางการเมืองที่แตกต่างกับพรรคการเมืองอื่นๆ ที่เคยมีมาในช่วงเวลา 2 ทศวรรษอย่างชัดเจน หลังจากการเลือกตั้ง พ.ศ.2562 ได้ไม่นานได้เกิดวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 ขึ้น ทำให้ปัญหาการจ้างงานเปราะบางที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมากกว่า 2 ทศวรรษได้ปรากฏให้เห็นชัดเจน หลังจากที่เคยปรากฏแล้วในวิกฤตเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” ในปี พ.ศ.2540 (ค.ศ.1997) และประเทศไทยได้ตกอยู่ในกับดักรายได้ปานกลางมากกว่า 20 ปี หลังวิกฤตต้มยำกุ้งไทยส่งออกได้มากกว่าจากค่าเงินบาทอ่อน แต่มาชะลอตัวในช่วงต่อมา เนื่องจาก มีคู่แข่งที่สามารถตามระดับเทคโนโลยีการผลิตของประเทศไทยทัน และยังคงล่อตัวด้วยอุปสงค์ในระดับโลก ทำให้เกิดปัญหาการจ้างงาน ค่าแรงที่ถูกกด และประสบปัญหาการเติบโตทางเศรษฐกิจในที่สุด อีกทั้งปัญหานี้ยังถูกละเลยจากภาครัฐ (Phongpaichit & Benyaapikul, 2012, online) อีกทั้งยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับการจ้างงานเปราะบางโดยตรง

ที่ชี้ให้เห็นถึงการเติบโตของเสรีนิยมใหม่ในประเทศไทย ทำให้เกิดการจ้างงานที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ส่งผลกระทบให้เกิดความไม่มั่นคงในการจ้างงาน คาดเดาอนาคตไม่ได้ เนื่องมาจากต้องการลดต้นทุน จึงเกิดการจ้างงานในรูปแบบสัญญาจ้าง ทั้งจ้างบุคคล และจ้างบริษัทที่เล็กกว่าในลักษณะการจ้างออกเป็นรายสัญญาไป (outsource) ทำให้เกิดผู้ประกอบการรายย่อยมากขึ้น จ้างยังมีการทำลายสถาบันในการต่อรองร่วมอย่างสหภาพแรงงาน เพื่อลดอำนาจในการต่อรองของแรงงานลง ทั้งหมดนี้จึงเป็นภาพรวมของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้นหลังจากวิกฤตต้มยำกุ้ง (Hewison & Kalleberg, 2013, pp 5-6; Kalleberg & Hewison, 2013, pp. 282-284)

กล่าวคือ ปัญหาการจ้างงานเปราะบางนั้นอยู่คู่กับสังคม-การเมืองไทยมากกว่า 2 ทศวรรษ (หรืออาจจะมากกว่านั้น ?) แล้ว แต่ยังคงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงในทางการเมืองน้อยเมื่อเทียบกับประเด็นอื่นๆ ทั้งที่เป็นประเด็นที่สำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลทุกคน ซึ่งในปัจจุบันกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานยังอยู่ในรูปแบบไม่เป็นทางการ ที่ไม่มีเวลาทำงานประจำ ค่าจ้างต่ำ และอาจไม่สามารถเข้าถึงการคุ้มครองทางกฎหมายได้ (Over Half of Thai Workers in Informal Sector, 2023, online) ยังไม่นับปัญหาสังคมสูงอายุ แรงงานขาดแคลน แรงงานที่มีศักยภาพไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ความเปลี่ยนแปลงในทางลบของดุลการค้า ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อสวัสดิการและสวัสดิภาพของ “ประชาชน” ในประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามอย่างน้อยการกล่าวถึงปัญหาการจ้างงานเปราะบางของพรรคอนาคตใหม่/ก้าวไกล รวมถึงพรรคการเมืองอื่นๆ

ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เห็นว่าพรรคการเมืองและผู้ที่เป็นรัฐบาลในอนาคตได้ตระหนักถึงปัญหานี้ ไม่ว่าจะเป็นตระหนักแล้วแก้ปัญหาได้ตรงจุด แก้ได้ไม่ตรงจุด หรือไม่ได้แก้เลย ก็ยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะได้มีการศึกษาถึงสาเหตุและความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ตลอดจนวิธีการผลิตต่อไป

บทความชิ้นนี้ ไม่ได้เน้นหนักไปที่รายละเอียดของประเทศไทยกับการจ้างงานเปราะบาง หรือความเปราะบางทางสังคม จึงขอกล่าวเพียงเบื้องต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของปัญหาการจ้างงานเปราะบางกับการเมืองประชานิยมนั้นยังคงมีอย่างชัดเจน ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า เมื่อพรรคการเมืองที่ใช้แนวทาง/ทฤษฎี/ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย มาใช้ในปฏิบัติการทางการเมือง และสามารถเข้าสู่อำนาจรัฐได้แล้วนั้นจะสามารถแก้ปัญหาการจ้างงานเปราะบางได้ตามที่ได้หาเสียงไว้หรือไม่ ที่ผ่านมามีพรรคก้าวไกลที่ได้ใช้ยุทธศาสตร์เดียวกับพรรคอนาคตใหม่ ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันดับหนึ่งในการเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2566 แต่ด้วยกลไกระบบรัฐสภา ทำให้ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จึงเป็นที่น่าติดตามในอีกต่อไปของการเมืองไทย ว่าหากพรรคก้าวไกล หรือพรรคใดลักษณะประชานิยมฝ่ายซ้าย ได้จัดตั้งรัฐบาลจะมีการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้หรือไม่/อย่างไร มากไปกว่านั้น ไม่ว่าจะสามารถแก้ไขได้หรือไม่ ยังคงต้องมีการทำการศึกษาทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับความเชื่อมโยงของประชานิยมในฐานะผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม-การเมือง กับรูปแบบการจ้างงานซึ่งเป็นผลผลิตของวิธีการผลิต ว่ามีความสัมพันธ์กับในรูปแบบไหน ลักษณะใด อย่างจริงจัง

6. ประชาชนนิยม (ฝ่ายซ้าย?) กับความเปราะบาง

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า พรรคฝ่ายซ้ายสุดขั้วที่ใช้ยุทธศาสตร์การทำการเมืองแบบประชาชนนิยม (ฝ่ายซ้าย) นั้น มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมเสียงจากประชาชนเพื่อเข้าสู่อำนาจในนามของประชาชน เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยังรากลึก และหวังว่าเมื่อประชาชนมีอำนาจอย่างแท้จริง และล้มยักษ์ 1% ได้ จากนั้นผลประโยชน์ต่างๆ ที่ประชาชนเสียเปรียบ รวมถึงความมั่นคงในชีวิต จะคืนกลับสู่ประชาชน ปัญหาทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเศรษฐกิจ ก็จะได้รับแก้ไขไปด้วย ดังนั้น โครงการทางการเมืองแบบประชาชนนิยมซ้าย คือ การทำให้ประชาชนเป็น radical democratic subject หรือ การเป็นตัวแสดงที่มีความเชื่อว่าสามารถจะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ด้วยเสียงของตัวเองด้วยความเป็นประชาธิปไตย กระนั้นก็ตาม สิ่งเหล่านี้ไม่ได้โฟกัส/ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก กับ การจ้างงานที่เปราะบาง เนื่องจาก ประชาชนนิยมซ้ายไม่ได้มีเป้าหมายในเรื่องนี้เป็นหลัก หากแต่การจ้างงานเปราะบางอาจเป็นหนึ่งในความต้องการ ของ “ประชาชน” หนึ่งๆ ที่ถูกเรียกร้อยด้วยหวังโชแห่งความเท่าเทียม ซึ่งอาจยังมี “ประชาชน” อีกจำนวนหนึ่งที่มองว่า “การจ้างงานที่เปราะบาง” ไม่ใช่ปัญหา หรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่ปัญหาโดยตรง และเป็นความเสี่ยงที่รับได้

แน่นอนว่าประชาชนนิยมโดยทั่วไป รวมถึงประชาชนนิยมฝ่ายซ้ายนั้น ตั้งอยู่บนฐานของความไม่พอใจและไม่เชื่อมั่นในสถาบันทางการเมือง/สังคม ดังนั้น การเข้าสู่อำนาจของตัวแทน- ที่เป็นสัญลักษณ์ที่ว่างเปล่า- จึงเป็นตัวแทนของ “ประชาชน” ที่จะเข้าไปปรับเปลี่ยน/ล้างบาง/

ทำความสะอาด สถาบันทางการเมือง/สังคม เหล่านั้น ซึ่งถูกเชื่อว่าเป็นที่มาของ “ความเปราะบางทางสังคม” หากแต่ “การจ้างงานเปราะบาง” นั้น ตั้งอยู่บนฐานของการจ้างงานที่เป็นทางการ ที่เป็นระบบ และอาจไม่ใช่กิจการขนาดเล็ก ซึ่งทำให้เกิดลูกจ้างที่เป็นกลุ่มก้อน เป็นทางการ มีเวลาการทำงาน/ค่าจ้าง/หรือแม้แต่สวัสดิการที่ชัดเจน ทำให้เกิดการสร้างลักษณะการต่อรองร่วมได้ เช่น การรวมตัวเป็นสหภาพ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ “ความเปราะบาง” ของแต่ละฝ่ายนั้นจึงแตกต่างกัน มากไปกว่านั้น อาจสวนทางกันเลยก็เป็นได้ การมองผ่านความสัมพันธ์แบบชนชั้นทางเศรษฐกิจ อาจทำให้เห็นความไม่มั่นคงและเปราะบางของแต่ละชนชั้นที่แตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงของ “ประชาชน”- ที่ผ่านการหลอมรวมด้วยความต้องการ- ในฐานะ radical democratic subject ของประชาชนนิยมซ้ายนั้น อาจให้น้ำหนักอยู่กับเสรีภาพในการเลือกในทางการเมือง และเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ แต่อาจให้น้ำหนักน้อย (หรือไม่ได้ให้น้ำหนักเลย) กับความมั่นคงในการจ้างงาน

การกลายเป็น radical democratic subject ที่สมบูรณ์ อาจทำให้ subject กลายเป็น precarious subject (ตัวแสดงที่มีความเปราะบาง) หรือ precariat (เป็นกรอบคิดที่กาย สแตนดิง (Guy Standing) ใช้ในการอธิบายผู้คนที่เปราะบางและไม่มีความมั่นคงในรายได้และชีวิตในภาพรวม ซึ่งเป็นผลพวงจากเสรีนิยมใหม่เช่นเดียวกัน แม้ว่าในรายละเอียดการวิเคราะห์ของสแตนดิง อาจมีหลายจุดที่แตกต่างกับการวิเคราะห์ของบทความนี้- เนื่องจากบทความนี้ได้จำแนกประเภทของ ก) แรงงานประจำ ข) แรงงานเปราะบาง ค) ผู้ประกอบการ

รายย่อย/ใหญ่ ซึ่งทั้งสามสามารถตกอยู่ในคุณสมบัติของผู้ที่มีความเปราะบางในแบบของสแตนดิงได้ทั้งหมด แต่มีความแตกต่างทางชนชั้นอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการเกิดขึ้นของประชานิยมไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับ precariat ซึ่งเป็นคำที่ล้อไปกับ Precarity (ความเปราะบาง) และ Proletariat (ชนชั้นแรงงาน-ในภาษาแบบมาร์กซิสต์) เพิ่มเติม ดู (Standing, 2016, online) ในระบบการจ้างงานโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังต้องศึกษาต่อไป ถึงความสัมพันธ์ของระบบการจ้างงาน กับ พฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนจนถึงโครงสร้างทางการเมือง

ท้ายที่สุดแล้ว การจะกล่าวว่า ปัญหาของระบบการจ้างงานที่เปราะบาง จะเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบการปกครอง/อุดมการณ์ทางการเมือง/ปรากฏการณ์และ/หรือยุทธศาสตร์ประชานิยม ด้วยหรือไม่นั้น ยังคงเป็นคำถามที่อาจจะตอบด้วยเพียงบทความชิ้นเดียวยาก แต่ยังคงเป็นปัญหาที่ ‘correspond’ หรือ “สอดคล้องซึ่งกันและกัน” เป็นอย่างน้อยแน่นอน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

อรรถสิทธิ์ สิริธิดำรง และภูริภัทร์ เครือณพรัตน์. (2566). *การประยุกต์ใช้อุดมการณ์ประชาชนนิยมฝ่ายซ้ายในพรรคการเมือง: กรณีศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ภาษาอังกฤษ

Adler, D. (2019). *The Three Mistakes Behind Syriza's Demise in Greece*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/08/syriza-demise-greece-alexis-tsipras>

After Syriza's Victory, Podemos Now Poses a Major Threat to the Spanish Political Establishment. (2015). Retrieved from <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2015/01/28/after-syrizas-victory-podemos-now-poses-a-major-threat-to-the-spanish-political-establishment/>

Azmanova, A. (2018). *Syriza And The 21st Century Left*. Retrieved from <https://www.socialeurope.eu/51700-2>

Baboulias, Y. (2016). *A Year of Disappointment in Greece*. Retrieved from <http://america.aljazeera.com/opinions/2016/1/a-year-of-disappointment-in-greece.html>

Errejón, Í., & Mouffe, C. (2016). *Podemos: In the Name of the People*. Eastbourne: Lawrence and Wishart Ltd.

Graham, J., & Papadopoulos, D. (2021). Organizing the Precarious: Autonomous Work, Real Democracy and Ecological Precarity. *Organization*, 30(4), 649–667. doi: 10.1177/13505084211026874.

Hewison, K. (2005). Neo-liberalism and Domestic Capital: The Political Outcomes of the Economic Crisis in Thailand. *The Journal of Development Studies*, 41(2), 310–330. doi: 10.1080/0022038042000309269.

Hewison, K. & Kalleberg, A. L. (2013). Precarious Work and Flexibilization in South and Southeast Asia. *American Behavioral Scientist*, 57(4), 395–402. doi: 10.1177/0002764212466235.

Hewison, K. & Tularak, W. (2013). Thailand and Precarious Work: An Assessment. *American Behavioral Scientist*, 57(4), 444–467. doi: 10.1177/0002764212466244.

Kalleberg, A. L. & Hewison, K. (2013). Precarious Work and the Challenge for Asia. *American Behavioral Scientist*, 57(3), 271–288. doi: 10.1177/0002764212466238.

- Katsambekis, G. (2019). The Populist Radical Left in Greece: Syriza in Opposition and in Power. In G. Katsambekis & A. Kioupkiolis (Eds.), *The Populist Radical Left in Europe* (pp. 21-46). London: Routledge.
- Katsambekis, G. & Kioupkiolis, A. (Eds.). (2019). *The Populist Radical Left in Europe*. London: Routledge.
- Labour market information: Greece - European Commission. (2023). Retrieved from https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-greece_en
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. (2nd Edition). London: Verso.
- Livanos, I., & Tzika, E. (2022). *Precarious Employment in Greece: Economic Crisis, Labour Market Flexibilisation, and Vulnerable Workers*. (Discussion Paper GreeSE Paper No. 171). Retrieved from <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/115058>
- Markou, G. (2017). The Rise of Inclusionary Populism in Europe: The Case of SYRIZA. *Contemporary Southeastern Europe*, 4(1), 54–71.
- Marx, K. (1992). *Capital: A Critique of Political Economy, Volume 1*. (B. Fowkes, Trans.; Reprint Edition). London: Penguin Classics.
- Marx, K., & Engels, F. (2002). *The Communist Manifesto*. London: Penguin Classics.
- Mason, P. (2015). Hope Begins Today: The Inside Story of Syriza's Rise to Power. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/28/greek-people-wrote-history-how-syriza-rose-to-power>
- Mouffe, C. (2018). *For a Left Populism*. London: Verso.
- Over half of Thai Workers in Informal Sector. (2023). Retrieved from <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2708701/over-half-of-thai-workers-in-informal-sector>
- Papadimitriou, Y.-O. (2018). *SYRIZA: A Cautionary Tale*. Retrieved from <https://www.newsocialist.org.uk/syriza-cautionary-tale/>
- Phongpaichit, P., & Benyaapikul, P. (2012). *Locked in the Middle-income Trap: Thailand's Economy Between Resilience and Future Challenges*. Retrieved from <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/09208.pdf>
- Standing, G. (2016). *The Precariat: The New Dangerous Class*. Retrieved from <http://www.bloomsbury.com/uk/the-precariat-9781474294164/>

Themelis, S. (2017). Degrees of Precariousness: The Problematic Transition into the Labour Market of Greek Higher Education Graduates. *Forum Sociológico. Série II*, 31. doi: 10.4000/sociologico.1811.

Who Exactly are the 1%?. (n.d.). Retrieved from <https://www.economist.com/united-states/2012/01/21/who-exactly-are-the-1>